

Vergaderjaar 2009–2010

27 406

Nota «De kenniseconomie in zicht»

Nr. 173

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 19 april 2010

De vaste commissie voor Economische Zaken¹ heeft een aantal vragen voorgelegd aan de minister van Economische Zaken naar aanleiding van de brief van 18 december 2009 inzake invulling van de Fes-enveloppe voor projecten op het domein kennis, innovatie en onderwijs (Kamerstuk 27 406, nr. 166).

De minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 16 april 2010.

Vragen en antwoorden, voorzien van een inleiding, zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Timmer

Adjunct-griffier van de commissie,
Van der Velden

¹ Samenstelling:

Leden: Vlies, B.J. van der (SGP), Schreijer-Pierik, J.M.G. (CDA), Vendrik, C.C.M. (GL), Hoopen, J. ten (CDA), Spies, J.W.E. (CDA), Ham, B. van der (D66), Velzen, K. van (SP), Aptroot, Ch.B. (VVD), Smeets, P.E. (PvdA), Samsom, D.M. (PvdA), Timmer, A.J. (PvdA), Voorzitter, Irrgang, E. (SP), Jansen, P.F.C. (SP), Biskop, J.J.G.M. (CDA), Ondervoorzitter, Ortega-Martijn, C.A. (CU), Blanksma-van den Heuvel, P.J.M.G. (CDA), Burg, B.I. van der (VVD), Graus, D.J.G. (PVV), Zijlstra, H. (VVD), Besselink, M. (PvdA), Gesthuizen, S.M.J.G. (SP), Ouweland, E. (PvdD), Vos, M.L. (PvdA), Rouwe, S. de (CDA) en Elias, T.M.Ch. (VVD).
Plv. Leden: Staaij, C.G. van der (SGP), Dijk, J.J. van (CDA), Sap, J.C.M. (GL), Vroonhoven-Kok, J.N. van (CDA), Aasted Madsen-van Stiphout, J.D.M.P. (CDA), Koşer Kaya, F. (D66), Ulenbelt, P. (SP), Blok, S.A. (VVD), Boelhouwer, A.J.W. (PvdA), Kalma, P. (PvdA), Kraneveldt-van der Veen, M. (PvdA), Karabulut, S. (SP), Luijben, A.P.M. (SP), Nerée tot Babberich, F.J.F.M. de (CDA), Wiegman-van Meppelen Scheppink, E.E. (CU), Atsma, J.J. (CDA), Dezentjé Hamming-Bluemink, I. (VVD), Bosma, M. (PVV), Meeuwis, CLM (VVD), Dam, M.H.P. Van (PvdA), Gerkens, A.M.V. (SP), Thieme, M.L. (PvdD), Heerts, A.J.M. (PvdA), Algra, R.H. (CDA) en Weekers, F.H.H. (VVD).

Inhoudsopgave	blz.
• Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
◦ Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA	2
◦ Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdA	3
◦ Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP	3
◦ Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de VVD	4
◦ Vragen en opmerkingen van de leden van de Christen-Unie	4
◦ Vragen en opmerkingen van de leden van de D66	4
◦ Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren	5
• Reactie van de minister van Economische Zaken	6

I. VRAGEN EN OPMERKINGEN VANUIT DE FRACTIES

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het kabinetsbesluit over de invulling van de Fes-enveloppe van € 500 miljoen voor selectieve continuering van in deze kabinetsperiode aflopende Fes-projecten op het domein kennis, innovatie en onderwijs. In de kabinetsbrief van 18 december 2009 wordt aangegeven op welke wijze invulling is gegeven aan de criteria, zoals opgenomen in de motie Blanksma-Van den Heuvel en Besselink (TK, 2009–2010, 27 406, nr. 134).

De leden van de CDA-fractie hebben naar aanleiding van de brief nog enkele resterende vragen. Deze leden merken op dat niet het totale bedrag van € 500 miljoen is toegekend aan ingediende projecten en vragen wat daar de reden van is. Zijn er onvoldoende projecten ingediend? Wordt toekenning van het resterende bedrag ook getoetst aan de criteria zoals opgenomen in de voornoemde motie? Wordt enige relatie gelegd met de reeds toegekende projecten?

Onduidelijk is voor deze leden wat in dit verband wordt bedoeld met de «verzoeken tot overbruggingsfinanciering van Top Instituut Pharma en Technologische Top Instituten Groene Genetica». Voor deze leden is het begrip «overbruggingsfinanciering» in deze context niet helder. Kan dit nader worden uitgelegd?

Voor de leden van de CDA-fractie is onduidelijk hoe exact de vier criteria vermeldt in voornoemde motie zijn toegepast.

De motie gaat in op Focus en Massa; gevraagd wordt om tot één samenhangend voorstel per thema te komen. Hoe is dit onderdeel uitgewerkt in voorliggend voorstel?

In de motie wordt gevraagd die projecten te ondersteunen die succesvol zijn en om voortzetting vragen. Kan per project worden aangegeven hoe dit onderdeel gewogen is?

Ook ten aanzien van het criteria duurzame energie, als maatschappelijke uitdaging, is niet duidelijk in welke projecten dit tot uitdrukking komt. Graag hebben de leden hierover een verduidelijking?

Welke mogelijkheden ziet de minister om van de resterende bedragen uit de Fes-enveloppe het voortbestaan van de Technocentra te garanderen, mede gelet op de multiplier aan activiteiten (één staat tot vijf) die deze

centra in de regio's genereren ter verkleining van de afstand tussen (technisch) onderwijs en de arbeidsmarkt? Op welke manieren stimuleert de Rijksoverheid op dit moment de aansluiting tussen (technisch) onderwijs en de arbeidsmarkt (technocentra, Taskforce Onderwijs en Arbeidsmarkt-structuur, platform bèta techniek) en is er aanleiding om hierin meer te samenhang te brengen?

Tot slot is voor de leden van de CDA-fractie van essentieel belang dat het MKB voldoende betrokken is en wordt bij de toegekende projecten. Deze leden ontvangen graag een inhoudelijke toelichting op de betrokkenheid van het MKB bij de toegekende projecten. Belangrijke vraag is hierbij of uitsluitend toeleveranciers van de projectindieners zijn betrokken of ook juist MKB-bedrijven buiten de keten.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdA

De leden van de PvdA-fractie hebben met interesse kennis genomen van de brief van de minister aangaande het kabinetsbesluit over de invulling van de Fes-enveloppe van € 500 miljoen. De leden danken de minister voor de verstrekte informatie rondom besluitvorming maar hebben nog wel enkele vragen en opmerkingen.

Zo zijn deze leden benieuwd naar de mate en wijze waarop de criteria uit de motie Blanksma-Van den Heuvel en Besselink zijn gehanteerd bij de voorliggende Fes-projecten. De leden begrijpen uit de toelichting van de minister dat via deze criteria toewijzing van de budgetten heeft plaatsgevonden maar heeft op dit moment onvoldoende inzicht in de aard van de beoordelingen, de specifieke kenmerken van de voorstellen en de aansluiting ten opzichte van de criteria. De brief is vooral procesmatig en beschrijvend van aard. De leden willen graag een nadere toelichting bij dit toewijzingsproces, specifiek in het licht van de motie Blanksma-Van den Heuvel en Besselink.

Kan de minister bijvoorbeeld aangeven in welke mate er hier sprake is van meer focus in de investeringen in kennis en innovatie? Kan de minister daarnaast bijvoorbeeld aangeven in hoeverre het hier gaat om voortzetting van succesvolle projecten en of en hoe de deelname van het MKB geregeld is? Is er in voldoende mate sprake van een link met maatschappelijke opgaven, met name op het gebied van duurzame energie?

De leden van de PvdA-fractie hebben niet het idee dat zij met de verstrekte informatie voldoende kunnen beoordelen hoe de minister de criteria in de motie heeft gewogen en welke afwegingen zijn gemaakt. Kan de minister per project aangeven hoe zij de vier genoemde criteria heeft gewogen?

Tot slot zijn de leden van de PvdA-fractie benieuwd naar de voortzetting van de toewijzing van de resterende Fes-middelen. Deze is voorzien in het voorjaar van 2010. Kan de minister aangeven hoe zij de Kamer zal inlichten over de wijze waarop de afwegingen van deze ronde zich verhouden tot de criteria, zoals gesteld in de eerder genoemde motie?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP

De leden van de SP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief over het kabinetsbesluit over de invulling van de Fes-enveloppe van € 500 miljoen. De leden hebben een aantal vragen hierover.

In de motie Blanksma-Van den Heuvel en Besselink over de invulling van deze enveloppe, is gevraagd om bij de projecten te letten op een aantal specifieke criteria, zoals de verbinding met maatschappelijke opgave en dan met name op het gebied van duurzame energie en de deelname van het MKB in de projecten.

Kan de minister aangeven op welke wijze het gebruik van deze criteria tot uiting komt in de gekozen projecten?
Kunt u bijvoorbeeld inzichtelijk maken hoe de gehonoreerde projecten op deze twee criteria hebben gescoord?
En zijn er ook projecten afgewezen? Om hoeveel projecten, en met welk budget, gaat het dan? En hoe hebben de afgewezen projecten op deze twee (en andere relevante criteria) gescoord?
Welk percentage (in termen van budget) van de Fes-enveloppe is aan te merken als duurzaam? En welk criterium hanteert u voor «duurzaam»?
Welk percentage (in termen van budget) komt ten goede aan MKB-bedrijven? Kunt u aangeven wat het percentage is van het aantal MKB-bedrijven dat profiteert van deze Fes-enveloppe, in vergelijking met het totaal aantal bedrijven dat ervan profiteert?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de VVD

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het voornemen van de minister over de invulling van de Fes-enveloppe van € 500 miljoen en de criteria die zij daarbij hebben gevolgd. Hierbij hebben de leden van de VVD-fractie de volgende vragen.

Het Fes is bedoeld om op langere termijn de economische structuur te versterken door het omzetten van ondergronds vermogen naar bovengronds vermogen. In dat opzicht vragen de leden van de VVD-fractie hoe het besluit om € 34,8 miljoen te besteden aan Vversterk, dat voor- en vroegschoolse educatie wil versterken, hiermee valt te rijmen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de ChristenUnie

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen een nadere toelichting op het criterium om oog te hebben voor succesvolle projecten die om voortzettingen vragen in de motie Blanksma-Van den Heuvel en Besselink. Welke keuzes zijn gemaakt na de aanbeveling van de Commissie van Wijzen om economische doelstellingen te verduidelijken? Op welke manier wordt succesvolle koppeling tussen onderwijs en bedrijfsleven gehandhaafd of bewerkstelligd? Voorstellen zijn verbeterd met betrekking tot governancestructuur en het aantrekken van nieuwe (private) partijen. Kunt u dit nader toelichten? Op welke manier is er aandacht voor het multiplier-effect van initiatieven in het innovatiedomein?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van D66

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de minister van 18 december 2009 over de Fes-enveloppe van € 500 miljoen. De leden van de D66-fractie heeft een aantal vragen dat zij graag beantwoord zien.

Het kabinet heeft aangekondigd maximaal 500 miljoen € uit het Fes in te zetten voor de selectieve voortzetting van in deze kabinetsperiode aflopende Besluit Subsidies Investerings Infrastructuur en Fes-projecten in het domein kennis, innovatie en onderwijs. Het gaat om acht thema's.

De voorstellen van ITER-NL 2 en het onderdeel Netwerkschool van het voorstel Beroepsonderwijs zijn gehonoreerd met Fes-bedragen van € 8,0 miljoen respectievelijk € 14,0 miljoen. Deze leden aan de minister of zij ten aanzien van ITER NL 2 rekening heeft gehouden met het oordeel van het Centraal Planbureau in «Beoordeling Centraal Planbureau Fes-ronde Selectieve Continuering» dat het totaalbeeld van het project gunstig is mits de private bijdragen worden verhoogd of een terugbetalingsregeling

getroffen wordt? Zo ja, op welke manier heeft de minister hier rekening mee gehouden?

De overige zes voorstellen hebben de gelegenheid gekregen om op basis van de door de Commissie van Wijzen Kennis en Innovatie of het Centraal Planbureau geformuleerde verbeterpunten, een aangepast voorstel in te dienen. Deze voorstellen zijn opnieuw ingediend en beoordeeld. Kan de minister aangeven door wie deze beoordeling heeft plaatsgevonden? Hebben de twee eerder genoemde instellingen gefungeerd als externe beoordelaars? Kan de minister inhoudelijk ingaan op de specifieke verbeteringen die de aanvragers hebben doorgevoerd waardoor het kabinet is overgegaan tot honorering?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie heeft een aantal vragen over de beslissingen van de minister ten aanzien van de verdeling van de gelden uit het Fes, in totaal € 500 miljoen. Deze middelen worden besteed in zes sectoren: levensmiddelen, chemie, gezondheid, onderwijs, energie en nanotechnologie.

Allereerst is het deze leden opgevallen dat geen van de bestedingen is gericht op het versterken van de kennisinfrastructuur op het gebied van alternatieven voor dierproeven. Gezien de ambities uit de kabinetsvisie Alternatieven voor Dierproeven, het groeiende belang van dit onderzoeksgebied en de hoopgevende perspectieven in onder meer het Assuring Safety without Animal Testing-initiatief, wekt dat bij deze leden de nodige verbazing. Nederland zou een voorloperspositie kunnen innemen en die kans lijkt nu niet te worden benut. Kan de minister aangeven waarom gekozen is om binnen de Fes-gelden geen budget te reserveren voor alternatieven voor dierproeven?

Uit het persbericht van de ministerraad van 18 december 2009 blijkt dat de minister voornemens is € 40 miljoen te investeren in het innovatieprogramma Food en Nutrión voor onderzoek naar voeding en gezondheid. Dit onderzoek, zo stelt de minister, draagt bij aan de verbetering van de samenstelling van voedingsmiddelen wat betreft verlaging van suiker, zout en verzadigde vetten. Kan de minister duidelijkheid geven hoeveel dierproeven zijn gemoeid met dit onderzoek? Worden criteria verbonden aan de besteding van deze middelen die het gebruik van proefdieren uitsluiten? Welke afwegingen heeft de minister hier gemaakt?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen graag van de minister weten welke toezeggingen zij eerder aan levensmiddelenfabrikant Danone heeft gedaan toen dat concern dreigde het onderzoek uit Nederland terug te trekken. In mei 2009 zijn berichten in de media verschenen waarin gemeld werd dat de minister «hard heeft moeten knokken» om Danone in Nederland te houden. Duidelijk werd echter niet welke toezeggingen de minister heeft gedaan om het concern te laten besluiten de onderzoeksafdelingen naar Utrecht te verhuizen en daarmee in Nederland te blijven. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren wensen daar alsnog duidelijkheid over te krijgen en vragen nadrukkelijk naar de relatie tot, de nu toegezegde middelen aan het onderzoek naar Food en Nutrition, en de onderhandelingen die destijds kennelijk hebben plaatsgevonden tussen Danone en het ministerie van Economische Zaken.

De leden van de Partij voor de Dieren pleiten tot slot nadrukkelijk om vanuit de FES-enveloppe, die in totaal € 500 miljoen beslaat, investeringen te doen in de kennisinfrastructuur op het gebied van proefdiervrije

technieken. De onderzoekspotentie op dit terrein blijft nog altijd grotendeels onbenut, omdat de huidige budgetten verre van toereikend zijn. Volgens inschattingen van ZonMw zou een jaarlijks budget van € 10 miljoen een goede start zijn om aan deze onderzoekscapaciteiten tegemoet te komen. Indien Nederland werkelijk koploper wil zijn op het gebied van de ontwikkeling en toepassing van proefdiervrije technieken en daar ook de vruchten van wil plukken op het gebied van kennis-economie en kostenbesparingen, zowel financieel als op het gebied van administratieve lasten voor het bedrijfsleven, zou een dergelijke investering niet mogen ontbreken in het gevoerde beleid.

II. REACTIE VAN DE MINISTER

Inleiding

Hierbij zend ik u, mede namens de minister van OCW, de antwoorden op de schriftelijke vragen die zijn gesteld naar aanleiding van mijn brief van 18 december jl. inzake de verdere invulling van de Fes-enveloppe van € 500 mln voor selectieve continuering van in deze kabinetsperiode aflopende Fes-projecten op het domein van kennis, innovatie en onderwijs (TK, 2009–2010, 27 406 nr. 166). De vragen werden mij voorgelegd op 28 januari jl. In mijn brief van 17 februari jl. was voor de beantwoording van deze vragen uitstel aangevraagd (kamerstuk 27 406, nr. 171).

In de beantwoording heb ik waar nuttig de vragen per onderwerp geclusterd.

1

Niet het totale bedrag van € 500 mln is toegekend aan ingediende projecten. Wat is daarvan de reden? Zijn er onvoldoende projecten ingediend?

Op de einddatum voor indiening (2 maart 2009) waren 14 projectvoorstellen ingediend met een totaal gevraagde Fes-bijdrage van € 1 240,7 mln. Aan zowel de Commissie van Wijzen Kennis en Innovatie (CvW) als het Centraal Planbureau (CPB) is gevraagd een oordeel te vellen over de ingediende projectvoorstellen op basis van de aan hen meegegeven beoordelingscriteria. De vier onderwijsvoorstellen zijn alleen door het CPB beoordeeld omdat het thema onderwijs buiten het expertisedomein van de CvW ligt.

Op 10 juli jl. heeft het kabinet besloten om twee van de ingediende voorstellen te honoreren (ITER-NL2 en het onderdeel «Netwerkschool» van het voorstel Beroepsonderwijs in bedrijf) met Fes-bijdragen van in totaal € 22 mln. Van de overige twaalf voorstellen waren er zes voorstellen die geen positief oordeel van beide beoordelaars kregen, maar ook geen ongunstig eindoordeel. Aan deze voorstellen is een herkansing geboden. Mijn Kamerbrief van 18 december jl. (TK, 2009–2010, 27 406, nr. 166) behandelde de uitkomsten van deze herkansingsronde, met een totale honorering van € 350,8 mln. De overige zes voorstellen scoorden volgens CvW en/of CPB «ongunstig».

Een ander onderdeel van het kabinetsbesluit van 10 juli jl. betrof het besluit om het resterende budget te reserveren voor nieuwe voorstellen op de thema's Water Klimaat en Ruimte, ICT en Creatieve Industrie en voor overbruggingsfinanciering van maximaal € 10 mln voor de lopende Fes-projecten TI Pharma en TTI Groene Genetica. Dit besluit kwam voort uit de door de beoordelende instanties genoemde urgentie van de thema's Water Klimaat en Ruimte, ICT en Creatieve Industrie vanuit

maatschappelijk en economisch oogpunt. In mijn brief van 3 augustus jl. (TK, 2008–2009, 27 406 nr. 148) ga ik hier op in. Mijn antwoord op vraag 3 gaat verder in op de argumenten op basis waarvan is besloten om overbruggingsfinanciering voor TI Pharma en TTI Groene Genetica mogelijk te maken. De beoordeling van de drie nieuw ingediende voorstellen op bovengenoemde thema's en de voorstellen voor overbruggingsfinanciering vindt momenteel plaats. Verdere kabinetsbesluitvorming hieromtrent is voorzien in het voorjaar van 2010.

De reden dat niet het volledige budget van € 500 mln is uitgeput is dan ook dat het beoordelings- en committeringstraject nog niet ten einde is. Overigens heeft de momenteel gehanteerde systematiek niet als doelstelling dat het volledige budget wordt uitgeput. Het resterende bedrag is het *maximaal* uit te keren bedrag. Mede afhankelijk van de beoordelingsresultaten van CvW en CPB kan alsnog worden besloten niet het volledige resterende bedrag toe te kennen.

2

Wordt toekenning van het resterende bedrag ook getoetst aan de criteria zoals opgenomen in de motie Blanksma-Van den Heuvel en Besselink (TK, 2009–2010, 27 406, nr. 134) en wordt enige relatie gelegd met de reeds toegekende projecten? Kan de minister aangeven hoe zij de Kamer zal inlichten over de wijze waarop de afwegingen van deze ronde zich verhouden tot de criteria zoals gesteld in eerder genoemde motie?

Bij de beoordelingen voor toekenning van het resterende bedrag is rekening gehouden met de criteria zoals opgenomen in voornoemde motie. De wijze waarop deze criteria bij deze Fes-enveloppe zijn toegepast is beschreven in mijn brief van 3 augustus jl. (TK, 2008–2009, 27 406, nr. 148).

3

Wat wordt bedoeld met de «verzoeken tot overbruggingsfinanciering van Top Instituut Pharma en Technologische Top Instituut Groene Genetica»? Kan het begrip «overbruggingsfinanciering» nader worden uitgelegd?

Voor TI Pharma en TTI Groene Genetica 2 geldt dat zij onderdelen waren van ingediende voorstellen op de thema's Life Sciences & Health respectievelijk Food & Flowers. De voorgangers van deze onderdelen van voorstellen (TI Pharma en TTI Groene Genetica) konden echter nog niet beoordeeld worden wegens het ontbreken van een midterm review. Beide topinstituten zijn namelijk relatief recent van start gegaan zodat ze ten tijde van de beoordeling van de voorstellen nog weinig concrete resultaten konden laten zien. Anderzijds is het wel zo dat beide projecten voor het destijds voorziene einde van deze kabinetsperiode aflopen en indien een volgend kabinet tot voortzetting zou willen overgaan, zouden zij geconfronteerd worden met een onderbreking in de looptijd. Het kabinet heeft op 10 juli jl. besloten dat dit een ongewenste situatie zou zijn. Hierbij is het kabinet er van uitgegaan dat een overbruggingsbijdrage van € 10 mln, te verdelen over beide topinstituten, het behoud van kenniswerkers dient en de noodzakelijke kosten voor het in stand houden van beide initiatieven dekt tot dat een volgend kabinet een besluit kan nemen over een eventueel vervolg.

4

Hoe worden exact de vier criteria vermeld in de motie Blanksma-Van den Heuvel en Besselink (TK, 2009–2010, 27 406, nr. 134) toegepast? De motie gaat in op Focus en Massa; gevraagd wordt om tot één samenhangend voorstel per thema te komen. Hoe is dit onderdeel uitgewerkt in voorliggend voorstel? Kan de minister aangeven in welke mate er sprake

is van meer focus in de investeringen in kennis en innovatie? Kan de minister daarnaast bijvoorbeeld aangeven in hoeverre het hier gaat om voortzetting van succesvolle projecten en of en hoe de deelname van het MKB geregeld is? Is er in voldoende mate sprake van een link met maatschappelijke opgaven, met name op het gebied van duurzame energie? Kan de minister bijvoorbeeld inzichtelijk maken hoe de gehonoreerde projecten op de criteria «duurzame energie» en «deelname van het MKB in de projecten» hebben gescoord? Kan de minister per project aangeven hoe zij de vier genoemde criteria heeft gewogen? Kan de minister aangeven hoe zij de Kamer zal inlichten over de wijze waarop de afwegingen van deze ronde zich verhouden tot de criteria, zoals gesteld in eerder genoemde motie? Kan de minister aangeven op welke wijze het gebruik van de criteria uit voornoemde motie tot uiting komt in de gekozen projecten?

In mijn brief van 3 augustus jl. (TK, 2008–2009, 27 406, nr. 148) heb ik de wijze waarop in het beoordelingstraject van de Fes-enveloppe van € 500 mln rekening is gehouden met bovengenoemde motie toegelicht.

Teneinde focus en massa te creëren zijn voor de indieningsprocedure thema's geformuleerd die aansluiten op de speerpunten in het innovatiebeleid van het kabinet. Vervolgens is aan de verantwoordelijke departementale trekkers gevraagd om per thema, waar mogelijk en zinvol, te komen tot één samenhangend voorstel per thema. Teneinde te borgen dat selectief continuïteit werd geboden aan succesvolle projecten, is in het beoordelingstraject met name door CvW hierop getoetst. Ook was een positieve Mid Term Review van de projecten uit voorgaande Fes-enveloppes een noodzakelijke voorwaarde voor honorering van middelen uit de Fes-enveloppe van € 500 miljoen.

Maatschappelijke maar zeker ook economische impact zijn belangrijke Fes-criteria waar door de CvW op getoetst wordt. Het belang van betrokkenheid van het MKB is in dit kader dan ook evident. Bij de ontwikkeling van een Fes-voorstel op een specifiek onderwerp binnen een thema betrekken de externe regisseurs, die door de departementen zijn gevraagd, de publieke en private partijen waarvan het Fes-voorstel past in hun innovatie strategie. Bij de ingediende voorstellen voor de Fes-enveloppe van € 500 mln is sprake van een stevige betrokkenheid van het MKB. Daarnaast is bij enkele voorstellen de betrokkenheid van MKB-bedrijven vergroot door de mogelijkheid van vertegenwoordiging in besluitvormende organen. Ook worden MKB-bedrijven in de gelegenheid gesteld via een kleinere financiële bijdrage deel te nemen in onderdelen van een programma. In mijn antwoord op vraag 8 ga ik dieper op de betrokkenheid van het MKB in.

In de themakeuze is rekening gehouden met de maatschappelijke uitdagingen, waarvan duurzaamheid een voorbeeld is. Daarnaast is het uitgangspunt van Fes-investeringen dat zij moeten leiden tot resultaten in wetenschappelijk, economisch en maatschappelijk opzicht. In de beoordelingscriteria komt dit tot uitdrukking, aangezien de CvW toetst op maatschappelijke en economische relevantie en het CPB op de legitimiteit voor overheidsingrijpen. Op de wijze waarop duurzaamheid in de Fes-enveloppe van € 500 mln tot uitdrukking is gekomen ga ik in mijn antwoord op vraag 6 in.

De exacte mate waarin de verschillende criteria voor zowel de CvW, het CPB maar ook de motie Blanksma-Van den Heuvel-Besselink, per voorstel zijn meegenomen is niet te geven aangezien de CvW en CPB nadrukkelijk een integrale afweging maken en daarmee een totaaloordeel vellen over de ingediende projectvoorstellen. De afwegingen van zowel CvW als

5

In de motie wordt gevraagd die projecten te ondersteunen die succesvol zijn en om voortzetting vragen. Kan per project worden aangegeven hoe dit onderdeel gewogen is?

Doelstelling van de Fes-enveloppe van € 500 mln is het bieden van selectieve continuïteit aan succesvolle projecten uit de Fes-impulsen uit 2004 (ICES/KIS 3 oftewel Bsik), 2005 en 2006 teneinde opgebouwde massa te behouden en (nog) meer focus aan te brengen. Voortzetting van bestaande succesvolle projecten uit voorgaande Fes-enveloppes is voor alle projecten een noodzakelijke voorwaarde geweest om voor honorering in het kader van de Fes-enveloppe van € 500 mln in aanmerking te komen. Dit element is door de CvW getoetst door een positieve Mid-Term Review van de projecten uit voorgaande Fes-enveloppes verplicht te stellen voor honorering in deze Fes-enveloppe. Voor een overzicht van hoe dit element per project is meegenomen en beoordeeld verwijs ik naar de afwegingen van de CvW. Deze zijn in te zien via www.agentschapnl.nl/bsik.

6

Ook ten aanzien van het criterium duurzame energie, als maatschappelijke uitdaging, is niet duidelijk in welke projecten dit tot uitdrukking komt. Graag hebben de leden hierover een verduidelijking? Welk percentage (in termen van budget) van de Fes-enveloppe is aan te merken als «duurzaam»? En welk criterium hanteert u voor «duurzaam»?

In de themakeuze is door het kabinet rekening gehouden met de maatschappelijke uitdagingen. Deze thema's waren High Tech Systemen en Materialen, Food & Flowers, Life Sciences & Health, Water, Klimaat en Ruimte, ICT, Chemie en Energie, Creatieve Industrie en Onderwijs. Duurzaamheid is verweven met de bovenstaande thema's. Om op uw vraag toch een meer specifiek antwoord te formuleren ga ik uit van de benadering die in lijn is met het kabinetsbeleid duurzame ontwikkeling zoals verwoord in diverse Kamerstukken (TK, 2007–2008, 30 196, nr. 32 en TK, 2008–2009, 30 196, nr. 56) en mijn recente brief aan de Tweede Kamer over duurzame ontwikkeling en beleid (TK, 2009–2010, 30 196, nr. 85). Duurzaamheid is op basis van bovenstaande benadering afgebakend tot de mate waarin geproduceerd wordt door zo min mogelijk grondstoffen te verbruiken, en/of bij de productie gebruik te maken van herwinbare bronnen en waarbij ecologische, economische en sociale aspecten in acht worden gehouden. Deze afbakening omvat daarmee de drie aspecten van de Triple P (People, Planet, Profit). Concreet betekent dit dat zowel projecten die gericht zijn op energiebesparing, duurzame energie en recycling als projecten die gericht zijn op de ontwikkeling van geneesmiddelen, voeding, arbo en medische technologie onder deze definitie vallen. Op basis hiervan zijn de projecten ITER-NL2, BE-BASIC en CATO2, met een gezamenlijk budget van € 78 mln als «duurzaam» te kenmerken. Hetzelfde geldt voor het nieuw ingediende projectvoorstel op het thema «Water, Klimaat & Ruimte». Voorts geldt dat onderdelen van de gehonoreerde projecten «Towards a sustainable open innovation system» (LSH), «Food & Nutrition Delta» (onderdeel TIFN), «Towards value creation through an integrated innovation infrastructure» (HTSM), met een gezamenlijk budget van € 246 mln, eveneens binnen bovenstaande afbakening van het begrip «duurzaam» vallen. Hetzelfde geldt voor de nieuw ingediende voorstellen op de thema's ICT en Creatieve Industrie.

Welke mogelijkheden ziet de minister om van de resterende bedragen uit de Fes-enveloppe het voortbestaan van de Technocentra te garanderen, mede gelet op de multiplier aan activiteiten die deze centra in de regio's genereren ter verkleining van de afstand tussen (technisch) onderwijs en de arbeidsmarkt? Op welke manieren stimuleert de Rijksoverheid op dit moment de aansluiting tussen (technisch) onderwijs en de arbeidsmarkt (technocentra, Taskforce Onderwijs en Arbeidsmarkt-structuur, platform bèta techniek) en is er aanleiding om hierin meer samenhang te brengen?

Zoals gemeld in mijn brief van 3 augustus jl. (TK, 2008–2009, 27 406 nr. 148) zijn de resterende bijdragen uit de Fes-enveloppe bestemd voor nieuwe Fes-voorstellen op de thema's ICT, Water, klimaat en ruimte en Creatieve industrie en voor de verzoeken tot overbruggingsfinanciering voor TI Pharma en TTI Groene Genetica. Financiering van de technocentra behoort niet tot de thema's die het kabinet heeft gekozen voor deze Fes-ronde.

De technocentra hebben toegevoegde waarde in de regio en het is juist vanwege deze toegevoegde waarde dat het aan de regionale stakeholders van de technocentra is om voor de periode na 2010 de technocentra financieel in de lucht te houden. De rijksoverheid stimuleert tot en met 31 december 2010 de aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt door veertien technocentra een basissubsidie van € 500 000 per jaar te verlenen. Naast de basissubsidie kunnen technocentra een aanvraag indienen voor een speerpuntsubsidie. De hoogte van dit bedrag is vastgesteld op maximaal € 350 000 per speerpuntplan. De focus van de technocentra richt zich op het bemiddelen tussen onderwijsinstellingen en bedrijven. De activiteiten zijn gericht op het faciliteren en stimuleren van uitdagingen en het oplossen van regionale knelpunten.

Het uitgangspunt van het Deltaplan bèta/techniek is een integrale aanpak van de tekorten aan bèta's en technici. De technocentra leveren hier ook een bijdrage aan. Op deze manier wordt bijgedragen aan de in Europees verband onderschreven doelstelling van 15% meer uitstroom van gediplomeerden uit hogere bèta- en technische opleidingen in 2010.

De integrale aanpak van het Deltaplan houdt tevens in dat er vanaf de start aandacht is voor de arbeidsmarkt. De focus alleen maar richten op het vergroten van het aanbod aan bèta's zonder aandacht voor het ontwikkelen van een pull vanuit de arbeidsmarkt via aantrekkelijke banen voor bèta's, zou het effect van het Deltaplan immers niet ten volle uitbuiten.

Bij de Taskforce Technologie Onderwijs Arbeidsmarkt (TTOA) is het bedrijfsleven, als probleemeigenaar van de tekorten, leidend voor de activiteiten. Kern is een totaalaanpak waar naast de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt ook aandacht is voor zij-instroom (inzet stille reserves op de arbeidsmarkt), voor «upgrading» in de bedrijven zelf (slimmer werken, innovatie, scholing werkenden) en kennismigratie. De TTOA is dus het instrument dat zich richt op het aanbrengen van de door u gevraagde samenhang tussen verschillende aanpakken, verschillende invalshoeken en de activiteiten van verschillende spelers. De ministers van Economische Zaken en OCW hebben gezorgd voor goede samenwerking tussen deze spelers door het Platform Bèta Techniek in te zetten als centrale spil bij de uitvoering van alle bovengenoemde dossiers.

Voor wat betreft de technocentra is dit vastgelegd in de samenwerkings-overeenkomst «Samenwerking Technocentra – Platform Bèta Techniek». Voor wat betreft de TTOA vervult het Platform Bèta Techniek een ondersteunende rol voor het secretariaat van de TTOA.

Welk percentage (in termen van budget) komt ten goede aan MKB bedrijven? Kunt u aangeven wat het percentage is van het aantal MKB-bedrijven dat profiteert van deze Fes-enveloppe, in vergelijking met het totaal aantal bedrijven dat ervan profiteert?

Belangrijke vraag is hierbij of uitsluitend toeleveranciers van de projectindieners zijn betrokken of juist ook MKB-bedrijven buiten de keten.

Tot op heden zijn binnen de Fes-enveloppe van € 500 mln acht projectvoorstellen gehonoreerd. Twee van deze voorstellen (Vversterk en het onderdeel «Netwerkschool» van Beroepsonderwijs in Bedrijf) betreffen onderwijsvoorstellen waarbij niet in deelname van het MKB is voorzien. Van de overige zes gehonoreerde voorstellen geldt dat de uitvoering van projecten nog moet starten en dat de cijfers over MKB deelname een voorlopig karakter hebben en zijn gebaseerd op basis van betrokkenheid van het MKB bij de projectvoorstellen.

De Fes-middelen, die door bedrijven en kennisinstellingen worden gematched, worden besteed aan pre-competitief onderzoek waarvan de resultaten beschikbaar zijn voor de deelnemende bedrijven en kennisinstellingen. In het algemeen kan dus worden gesteld dat de hoeveelheid kennis waartoe een bedrijf toegang krijgt, direct is gerelateerd aan de financiële bijdrage door het bedrijf.

Binnen de toegekende projecten geschiedt daadwerkelijke toekenning van de middelen op basis van open competitie, waaraan ook partijen die niet hebben meegedaan aan het opstellen van het projectvoorstel (dus ook MKB bedrijven) kunnen meedingen.

Bij de interpretatie van de cijfers dient rekening te worden gehouden met het feit dat sommige Fes-projecten meer gericht zijn op fundamenteel onderzoek, waardoor de private betrokkenheid bij deze projecten in financieel opzicht beperkter is dan bij andere Fes-projecten. Ook zijn in sommige sectoren relatief meer MKB bedrijven actief dan in andere. Daarnaast moet ook rekening worden gehouden met het feit dat de Fes-thema's in deze enveloppe veel overlap vertonen met de sleutelgebieden waarop vanuit EZ innovatieprogramma's zijn opgezet en dat de gehonoreerde Fes-projecten ook op deze innovatieprogramma's zijn aangesloten. In veel van deze innovatieprogramma's zijn activiteiten en instrumenten opgenomen die gericht zijn op de kennisoverdracht naar bedrijven (met specifiek aandacht voor MKB bedrijven). Zo worden er vaak activiteiten georganiseerd gericht op de verdere verspreiding van kennis, zoals openbare symposia en begeleidingscommissiebijeenkomsten. Deze zijn speciaal bedoeld om de resultaten van het onderzoek breder aan te bieden, ook richting het MKB. Dit kan ook MKB zijn dat niet in financiële zin deelneemt aan de projecten.

Onderstaande tabel is ingevuld op basis van hetgeen momenteel bekend is.

Naam Project	Fes-middelen (x € 1 mln.)	MKB – percentage van totaal aantal bedrijven	MKB – Percentage van het onderzoeks- budget
BE-BASIC	60	50%	7%
HTSM	125	60%	13%
LSH	81	61%	11%
FND onderdeel			
TIFN	40	40%	12%
ITER-NL2	8	95%	9%
CATO2	10	24%	7%

Uit de tabel blijkt dat er onder de deelnemende bedrijven een groot aantal MKB bedrijven zijn; ten opzichte van het grootbedrijf investeren zij echter kleinere financiële bijdragen in de onderzoeksprojecten. In het algemeen betreft het hier MKB bedrijven die zelf actief participeren in de programma's en niet opereren als toeleveranciers van de projectindieners.

9

Zijn er ook projecten afgewezen? Om hoeveel projecten, en met welk budget, gaat het dan? Hoe hebben de afgewezen projecten op de criteria duurzame energie en deelname van het MKB (en andere relevante criteria) gescoord?

In de categorie van afgewezen projecten (voorstellen die van tenminste één van de beoordelaars een ongunstig totaaloordeel heeft gekregen) vallen de volgende voorstellen (gevraagde Fes-bijdrage tussen haakjes):

- Brede Scholen en dagarrangementen (€ 14,7 mln)
- Beta & Techniek (€ 46,8 mln)
- Green Genetics II (€ 30,0 mln)
- COMICT (€ 153 mln)
- Delta in Transitie (€ 66,0 mln)
- Programma Creatieve Clusters (€ 50,0 mln)

Deze voorstellen zijn volgens de gebruikelijke beoordelingssystematiek niet in aanmerking gekomen voor een Fes-bijdrage of een herkansing. Op de thema's ICT, Creatieve Industrie en Water, klimaat en ruimte zijn nieuwe voorstellen ingediend die momenteel beoordeeld worden. De redenen hiervoor zijn toegelicht in mijn antwoord op vraag 1. Besluitvorming over deze nieuwe voorstellen is voorzien in het voorjaar van 2010. Voor de wijze waarop in de beoordeling van de afgewezen projecten rekening is gehouden met duurzaamheid en deelname van het MKB verwijs ik naar mijn brief van 3 augustus jl. (TK, 2008–2009, 27 406, nr. 148) en naar mijn antwoord op vraag 4. De individuele beoordelingen van bovenstaande voorstellen door CvW en CPB zijn openbaar en in te zien via www.agentschapnl.nl/bsik.

10

Het Fes is bedoeld om op langere termijn de economische structuur te versterken door het omzetten van ondergronds vermogen naar bovengronds vermogen. Hoe valt het besluit om € 34,8 mln te besteden aan Vversterk, dat voor- en vroegschoolse educatie wil versterken, hiermee te rijmen?

Het bovengronds vermogen van de Nederlandse economische structuur zit niet alleen in de fysieke infrastructuur, maar ook in kennisinfrastructuur. Investeren in Vversterk blijkt een profijtelijke investering, mits Vversterk op de juiste wijze, onder de juiste omstandigheden en door professioneel personeel wordt gegeven. Dan is de winst van voor- en vroegschoolse educatie op langere termijn hoog. Bij Vversterk wordt ingezet op het scholen van leidsters en leerkrachten met de bedoeling om dit personeel te professionaliseren zodat kwalitatief optimaal voor- en vroegschoolse educatie kan worden gegeven. Daarbij is een inhaalslag nodig die de komende jaren zal worden gemaakt. Daarnaast wordt een evaluatie opgezet waarbij «evidence based» wordt bepaald wat de optimale aanpak van voor- en vroegschoolse educatie is. Alles bijeen zeker een bijdrage aan het opbouwen van het bovengrondse kapitaal van ons land.

11

Welke keuzes zijn gemaakt na de aanbeveling van de CvW om economische doelstellingen te verduidelijken? Op welke manier wordt succesvolle koppeling tussen onderwijs en bedrijfsleven gehandhaafd of bewerkstelligd? Voorstellen zijn verbeterd met betrekking tot governance-

structuur en het aantrekken van nieuwe (private) partijen. Kunt u dit nader toelichten?

Ik antwoord hierop in algemene zin en zal dit middels een drietal voorbeelden inkleuren. De CvW heeft in haar beoordelingen van de Fes-projecten die in aanmerking kwamen voor herindiening zowel voorwaarden voor honorering als adviezen voor verbeteringen meegegeven. Deze voorwaarden zijn hard en worden opgelegd bij honorering van de projectvoorstellen. Voorbeelden hiervan zijn het duidelijker definiëren van projectdoelstellingen, het aanpassen en beter definiëren van de governance structuur, hardere toezeggingen voor bijdragen van bedrijven te krijgen en het aantal private bijdragende partners te verhogen. Deze voorwaarden en adviezen variëren uiteraard per voorstel. Hierdoor verschilt ook de wijze waarop elk individueel project invulling heeft gegeven aan de meegegeven voorwaarden en adviezen.

Voorbeelden van verbeterpunten die in de heringediende voorstellen zijn opgenomen zijn intensievere samenwerking met aanpalende onderzoeksprogramma's en verbeterde vraagsturing door bedrijven in het HTSM programma. Zo is in de applicatiethema's van dit programma een bedrijfsbijdrage van circa 25% gerealiseerd. Ten aanzien van het Food & Nutrition Delta programma is het Topinstituut Food & Nutrition er in geslaagd om grote nieuwe private partners aan te trekken, waaronder grote internationale spelers. In het

BE-BASIC project zijn in het kader van verbetering in governance duidelijker procedures opgesteld waarbinnen de uitwisseling van de onderzoeksresultaten binnen de diverse flagships (onderzoekslijnen) geschiedt. Daarbij worden ook valorisatiedoelstellingen ingezet om de samenhang tussen de flagships te versterken. De afwegingen en toelichting op de beoordeling van zowel CvW als CPB per voorstel zijn openbaar en in te zien via www.agentschapnl.nl/bsik en www.cpb.nl/nl/pub/cpbreeksen/document.

Ten aanzien van de koppeling tussen onderwijs en arbeidsmarkt wil ik er op wijzen dat binnen de huidige Fes-enveloppe «onderwijs» een zelfstandig thema is, met een eigen beoordelingssystematiek. Omdat onderwijs buiten het expertisedomein van de CvW valt, heeft deze geen onderwijsvoorstellen beoordeeld en derhalve geen aanwijzingen gegeven over de koppeling tussen onderwijs en bedrijfsleven. In algemene zin is de koppeling tussen onderwijs en bedrijfsleven een punt van aandacht, en krijgt ook vorm via andere instrumenten. Zie hiervoor mede mijn antwoord op vraag 7.

12

Op welke manier is er aandacht voor het multipliereffect van initiatieven in het innovatiedomein?

Uit de context van deze vraag kan ik niet direct opmaken op welk multipliereffect wordt bedoeld. Er zijn in dit kader een tweetal relevant. Voor de volledigheid zal ik beide in mijn antwoord meenemen. In eerste instantie betreft het een multiplier-effect voor de individuele bedrijven die deelnemen aan Fes-projecten. Het gaat hier om voorstellen die in een publiek-privaat samenwerkingsverband worden ontwikkeld. Kennisontwikkeling en innovatie gaan in een dergelijke samenwerking vaak hand in hand en dit soort projecten scoort dan ook vaak goed op waardecreatie. Deze projecten horen bij uitstek thuis in het Fes. Concreet betekent dit dat in de Fes-projecten sprake is van een bijdrage van bedrijven en een (vaak gelijke) bijdrage vanuit de kennisinfrastructuur in de projectkosten. Deze bijdragen worden gematched met een subsidie

vanuit de Fes-middelen. Na succesvolle afronding van het project wordt het volledige intellectuele eigendom verdeeld onder de publieke en private partijen. Dit betekent dat de Fes-bijdrage in de vorm van intellectueel eigendom neerdaalt in de deelnemende bedrijven en kennisinfrastructuur, waaronder het MKB. Dit is een aantrekkelijke propositie voor bedrijven.

In tweede instantie betreft het een multiplier-effect op macro-niveau. Bij de overheidsstimulering van R&D bij bedrijven is een onderscheid tussen subsidies en fiscale faciliteiten relevant. Fiscale R&D-faciliteiten stimuleren de R&D-uitgaven in algemene zin, terwijl bij R&D-subsidies veelal specifieke projecten en programma's worden gestimuleerd waarbij extra (selectie)criteria gelden. Strengere criteria (doorgaans in combinatie met een selectieproces op basis van een tendersysteem) kunnen ertoe leiden dat subsidies in sterkere mate dan bij fiscale faciliteiten het geval is worden toegekend aan R&D die zonder overheidsstimulering niet zou zijn verricht. Voor beide vormen van overheidsstimulering is een sterk significant multipliereffect op de R&D-uitgaven van bedrijven gevonden, maar bij R&D-subsidies lijkt de multiplier over het algemeen hoger te zijn dan bij fiscale R&D-faciliteiten. Dit biedt een ondersteuning voor de wijze waarop de besteding van Fes-middelen voor Kennis en Innovatie is georganiseerd.

13

De voorstellen van ITER-NL2 en het onderdeel Netwerkschool van het voorstel Beroepsonderwijs zijn gehonoreerd met Fes-bedragen van € 8 mln respectievelijk € 14 mln. Heeft de minister ten aanzien van ITER-NL 2 rekening gehouden met het oordeel van het Centraal Planbureau in «Beoordeling Centraal Planbureau Fes-ronde Selectieve Continuering» dat het totaalbeeld van het project gunstig is mits de private bijdragen worden verhoogd of een terugbetalingsregeling getroffen wordt? Zo ja, op welke manier heeft de minister hier rekening mee gehouden?

Voor alle gehonoreerde Fes-projecten en dus ook voor het ITER-NL2 project geldt dat de randvoorwaarden die de beide beoordelende instanties (CPB en CvW) voor de relevante onderdelen van de projecten hebben aangegeven als subsidievoorwaarden worden meegegeven aan het uitvoerende consortium.

De CPB randvoorwaarde om een verhoging te vragen van de private bijdragen of een terugbetalingsregeling aan de staat te treffen was relevant in het licht van het oorspronkelijke projectvoorstel waarvoor een bedrag van € 35 mln was geclaimd. In de oorspronkelijke opzet was een deel bestemd voor het helpen van bedrijven om mee te doen aan onderzoek, ontwikkeling en bouw van ITER. Hierbij kon ook een redelijk mate van succes verwacht worden, waardoor een hogere private bijdrage of een terugbetalingsregeling gerechtvaardigd zou zijn. Vanwege het advies van de CvW om het project vooral op de wetenschap te richten en daarom de omvang van de totale subsidie terug te brengen tot € 8 mln is deze randvoorwaarde overbodig geworden.

14

De overige zes voorstellen hebben de gelegenheid gekregen om op basis van de door de CvW Kennis en Innovatie of het Centraal Planbureau geformuleerde verbeterpunten, een aangepast voorstel in te dienen. Deze voorstellen zijn opnieuw ingediend en beoordeeld. Kan de minister aangeven door wie deze beoordeling heeft plaatsgevonden? Hebben de twee eerder genoemde instellingen gefungeerd als externe beoordelaars? Kan de minister inhoudelijk ingaan op de specifieke verbeteringen die de aanvragers hebben doorgevoerd waardoor het kabinet is overgegaan tot honorering?

Van de zes aangepaste Fes-voorstellen zijn vijf ter beoordeling aan de CvW aangeboden met het verzoek om te toetsen of de door de CvW en het CPB geformuleerde verbeterpunten adequaat zijn opgepakt en zo ja, een voorstel te doen voor de omvang van de toe te kennen Fes-bijdrage. Aangezien het onderwijsvoorstel Vversterk buiten het expertisedomein van de CvW ligt, is deze niet betrokken geweest bij de beoordeling van het oorspronkelijke voorstel, noch bij de beoordeling van het aangepaste voorstel Vversterk. Het externe adviesbureau Ecorys heeft in verband met capaciteitsproblemen bij het CPB het aangepaste voorstel Vversterk beoordeeld op de door het CPB geformuleerde verbeterpunten. Zowel CvW als Ecorys hebben derhalve gefungeerd als externe beoordelaars.

De CvW heeft de beoordeling van de vijf aan haar toebedeelde aangepaste Fes-voorstellen zo ingericht dat zij voor elk voorstel een uitspraak heeft gedaan of de verbeterpunten adequaat zijn opgepakt en zo ja, een advies gegeven over de omvang van de toe te kennen Fes-bijdrage. Om tot deze uitspraken te kunnen komen, heeft de CvW gebruik gemaakt van expertise van Agentschap NL en NWO en hoorzittingen met de consortia gehouden. Op grond van deze werkwijze heeft de CvW geconstateerd dat de consortia de verbeterpunten in het algemeen serieus hebben opgepakt en dat de aanpassingen hebben geleid tot een aanmerkelijke verbetering van de kwaliteit van de voorstellen. Zo is er volgens de CvW meer focus en samenhang in de voorstellen gerealiseerd. Ten aanzien van de specifieke voorstellen is er bij de CvW o.a. tevredenheid over de uitwerking van de governancestructuur en het aantrekken van nieuwe (private) partijen. Zie voor enkele specifieke voorbeelden mijn antwoord op vraag 11. Deze constatering leidt ertoe dat de CvW adviseert om alle vijf aangepaste voorstellen te honoreren met een Fes-bijdrage. De beoordeling van Ecorys van het aangepaste voorstel Vversterk was ook positief. Ecorys constateerde dat op de meeste punten een verbeteringslag is gemaakt. Bestudering van de wijze waarop invulling is gegeven aan de verbeterpunten van het CPB leidt volgens Ecorys tot de conclusie dat het CPB-commentaar vrij goed is verwerkt. De afwegingen en toelichting op de beoordelingen van zowel CvW, CPB en in dit geval Ecorys zijn openbaar en per voorstel in te zien via www.agentschapnl.nl/bsik en www.cpb.nl/nl/pub/cpbreeksen/document.

15

Kan de minister aangeven waarom gekozen is om binnen de Fes-gelden geen budget te reserveren voor alternatieven voor dierproeven?

In mijn brief aan de Tweede Kamer (TK, 2008–2009, 27 406, nr. 148) van 3 augustus jl. informeer ik u over de thema's die binnen de Fes-enveloppe van € 500 mln in aanmerking komen voor financiering en de criteria en randvoorwaarden die daarbij gehanteerd worden. Dierproeven zijn hierbij geen thema of criterium geweest. Echter, het bovenstaande heeft voldoende ruimte gelaten om ook onderzoeksvoorstellen te honoreren waar onderzoek naar alternatieven voor dierproeven onderdeel van is. Zo kan één van de onderzoekslijnen in BE-Basic, flagship 8, tot gevolg hebben dat minder dierproeven nodig zijn voor de veiligheidsanalyse van chemische stoffen volgens de nieuwe Europese Stoffenregelgeving (REACH). Door de toepassing van alternatieve testen gebaseerd op ecogenomics-methoden worden deze dierproeven mogelijk overbodig. Flagship 8 genereert namelijk wetenschappelijke inzichten in het gedrag van natuurlijke microbiologische populaties op DNA niveau. Deze kennis wordt gebruikt om bodemeigenschappen te verbeteren, om de ecologische impact op bodem en water compartimenten van biobased productie goed te kunnen meten en om de veiligheid van chemicaliën te kunnen testen zonder gebruik van proefdieren.

Naast bovengenoemd onderzoek bevatte ook het projectvoorstel op het thema Life Sciences & Health voorstellen voor ASAT (Achieving Safety without Animal Testing) gerelateerd onderzoek. Dit betrof onderzoek dat verricht zou worden door het onderdeel TI Pharma. Het betrof met name de ontwikkeling van simulatie- en computermodellen. Zoals u in mijn antwoord op vraag 3 heeft gelezen is het onderdeel TI Pharma van het projectvoorstel op het thema Life Sciences & Health niet gehonoreerd omdat TI Pharma (op onderdelen) nog niet beoordeeld kon worden door CvW en CPB wegens het ontbreken van een Mid-Term Review. TI Pharma is relatief recent van start gegaan zodat het ten tijde van de beoordeling van het projectvoorstel nog weinig concrete resultaten kon laten zien.

16

Uit het persbericht van de ministerraad van 18 december 2009 blijkt dat de minister voornemens is € 40 mln te investeren in het innovatieprogramma Food en Nutrition voor onderzoek naar voeding en gezondheid. Dit onderzoek, zo stelt de minister, draagt bij aan de verbetering van de samenstelling van voedingsmiddelen wat betreft verlaging van suiker, zout en verzadigde vetten. Kan de minister duidelijkheid geven hoeveel dierproeven zijn gemoeid met dit onderzoek? Worden criteria verbonden aan de besteding van deze middelen die het gebruik van proefdieren uitsluiten? Welke afwegingen heeft de minister hier gemaakt?

In het innovatieprogramma Food & Nutrition wordt onderzoek gedaan naar voeding en gezondheid. Daarbij ligt het accent op humane interventie studies, hetgeen het meest belangrijk is voor de voedingsindustrie. Binnen het programma wordt ook geen toxicologisch onderzoek uitgevoerd. Alleen waar het niet mogelijk is om met humane- of cellijn studies te werken, zoals bijvoorbeeld bepaalde mechanistische studies, zullen dierproeven gedaan worden. Bij nutrigenomics onderzoek zal waar relevant samengewerkt worden met het Netherlands Toxicogenomics Centre (één van de initiatieven onder het Netherlands Genomics Initiative). Het NTC gebruikt toxicogenomics om de fundamentele kennis van de toxicologische mechanismen te vergroten en te gebruiken voor de ontwikkeling van nieuwe en betere testmethoden die ook alternatieven voor dierproeven vormen. Er is rechtstreeks contact met het ASAT programma. Het ASAT programma (Assuring Safety without Animal Testing, gefinancierd door VWS en ZonMW) ontwikkelt methoden die juist de veiligheid van voedingsmiddelen kunnen inschatten zonder dat daar dierproeven bij nodig zijn. Daarnaast volgen we in Nederland het voorbeeld dat reeds langere tijd binnen de Europese Commissie wordt gehanteerd: in de voorwaarden verbonden aan de besteding zal worden verwezen naar de 3V's, vervanging, vermindering en verfijning. Wanneer een alternatieve methode voor een dierproef voor handen is, zal deze methode moeten worden gevolgd in plaats van een dierproef.

17

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen graag van de minister weten welke toezeggingen zij eerder aan levensmiddelenfabrikant Danone heeft gedaan toen dat concern dreigde het onderzoek uit Nederland terug te trekken. In mei 2009 zijn berichten in de media verschenen waarin gemeld werd dat de minister «hard heeft moeten knokken» om Danone in Nederland te houden. Duidelijk werd echter niet welke toezeggingen de minister heeft gedaan om het concern te laten besluiten de onderzoeksafdelingen naar Utrecht te verhuizen en daarmee in Nederland te blijven. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren wensen daar alsnog duidelijkheid over te krijgen en vragen nadrukkelijk naar de relatie tot de nu toegezegde middelen aan het onderzoek naar Food en Nutrition, en de onderhandelingen die destijds

kennelijk hebben plaatsgevonden tussen Danone en het ministerie van Economische Zaken.

In zijn algemeenheid kan worden gezegd dat het investeringsklimaat in Nederland (hetgeen een functie is van o.a. de beschikbare kennisinfrastructuur, de aanwezigheid van voldoende arbeidskrachten, nabijheid van mainport Schiphol en grootstedelijk woonmilieu) voor voedings- en levensmiddelentechnologie bedrijven positief wordt beïnvloed door de investeringen die vanuit de Fes-middelen zijn gedaan in kennis en innovatie op het sleutelgebied Food en Nutrition. Hoewel EZ dus geen specifieke subsidie aan Danone heeft verleend bij het aantrekken van deze investering, hebben investeringen via het Fes wel op deze indirecte wijze bijgedragen aan het behoud van Danone voor Nederland.